

TO'QIMACHILIK DIZAYNIDA RANGDAN FOYDALANISH

U. R. Uzakova

SH. A. Abduvoxidova

Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti

Annotatsiya. Ranglar kiyim-kechak matolarida juda muhimdir. Kiyinayotganda odamlar o'zlarini ifodalash uchun ranglarni tanlaydilar. Biroq, ular bu maqsadga faqat to'g'ri tanlovlar qilgan holda erisha oladilar. Buning uchun odamlar o'z tanalarini yaxshi bilishlari va qaysi muhit uchun qaysi ranglarni tanlashni tushunishlari kerak. Aks holda, ular o'zlarini to'g'ri ifoda eta olmasliklari mumkin. Ranglar shaxslarga o'zini ifoda etish, o'zlarini yaxshi his qilish va tashqi ko'rinishlarining istalmagan jihatlarini yashirish imkonini beradi. Ranglarning ma'nosi odamdan odamga farq qiladi. Bu farqlarga ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar, jins va shaxs yashayotgan madaniy muhit kiradi. Ayollar turli ranglarni, erkaklar turli ranglarni, bolalar esa turli ranglarni afzal ko'rishi mumkin.

Kalit so'zlar. Kiyim, moda, rang-tasvir, forma, oq, qora, zamonaviy dizayn

Kiyim-kechak tarixi "dastlabki insonlar"ning jismoniy ehtiyojlarini qondirish va o'zlarini yopish istagini qondirish uchun topgan yechimlari bilan boshlandi. Vaqt o'tishi bilan kiyim-kechak inson hayotidagi dastlabki maqsadidan oshib, ijtimoiy hayotdagi rivojlanishlar bilan birga ma'no va doirasini kengaytirib, hozirgi ahamiyatiga erishdi (1-rasm). Uning dastlabki "inson tanasini yashirish" funksiyasi asta-sekin "inson tanasini namoyish etish"ga aylanib, kiyim hozir butunlay boshqa maqsadni bajaradi. Bugungi kunda kiyim shaxslararo muloqotda nihoyatda samarali omil hisoblanadi. Bundan tashqari, to'qimachilik va kiyim-kechak mahsulotlari oddiy kiyimdan ko'ra ko'proq vizual muloqot vositasiga aylangan.

1-rasm. Zamonaviy kiyim

"Kiyimlar tanani o'rab turuvchi rang filtrlaridir. Ular bizga kerakli rang energiyasini so'rib olishga va uning miqdorini tartibga solishga imkon beradi. Shaxslar tomonidan tanlangan kiyim ranglari esa ular va ularning shaxsiyati haqida ma'lumot beradi."

"Kiyim tanlovi, shaxsning fikrlarini aks ettirishda katta ahamiyatga ega bo'lib, uning bilimlari, tanlovlari va ijtimoiy mavqeini belgilovchi kuchli pozitsiyadir."

Qisqasi, tanaga kiyilgan kiyimlar boshqalarga gapiradi, shaxsni ifodalaydi va tanishtiradi, xuddi vizit karta kabi. Ular boshqalarga shaxs kimligini, uning mavqeini, turmush tarzini va ma'lum darajada g'oyalarini aks ettiradi. Bundan tashqari, u l a r yashayotgan jamiyat ruhini ham aks ettiradi. Kiyinish odatda moda tushunchasi bilan tenglashtiriladi.

Masalan, AQSh va Buyuk Britaniyada o'tkazilgan tadqiqotlar natijalariga ko'ra, odamlar gavjum ko'chani kesib o'tayotgan hashamatli kostyum kiygan kishiga yo'l beradi va uni kesib o'tmaydi, agar o'sha kishi ish kiyimini kiyib, xuddi shu chorrahani kesib o'tsa, odamlar unga yo'l bermaydi va atrofdagilar uning o'tishini kutmaydi.

Moda tushunchasi esa inson hayotidagi o'zgarishlarni eng ravshan aks ettiruvchi juda keng va keng qamrovli hodisaga ishora qiladi. Moda mavjud bo'lgan davrni aks ettiradi. Bir paytlar mukammal deb hisoblangan narsa keyingi davrda qabul qilinmasligi mumkin. "Moda ayollar hamda erkaklarga yoqilish tuyg'ularini, hayotda rivojlanish istaklarini va impulslerini ifodalash maydoniga aylangan. Bugungi kunda deyarli har qanday tuyg'u modaning yordami bilan ifoda etilishi mumkin. Jamiyat va shaxslar doimiy o'zgarish holatida bo'lib, bu o'zgarish muqarrar ravishda modada aks etadi. Moda – bu o'zgarish, transformatsiya; u uzoq davom etmaydi. Bugun ishlatilayotgan qattiq matolar ertaga yumshoq matolarga, so'nilgan matolar esa qorong'i rangli matolarga almashtiriladi. Moda tushunchasida birinchi o'rinda rang turadi. Bu esa professional darajada amalga oshiriladi. Dizaynerlar kiyim yaratganda, uni o'z yashayotgan davrining istak va ehtiyojlariga moslab loyihalaydi.

Rang tendentsiyalari ham doimiy ravishda o'zgarib turadi. Biroq qora rang doimiy bo'lib qoladi, chunki u har doim modaning oldida bo'lib kelgan va har safar paydo bo'lganda turli ma'nolar kasb etgan. Moda to'g'ri rangni tanlashni, kiyim uzunligini belgilashni, qaysi muhitda qaysi poyabzal kiyishni va "hozir"dan aniq xabardor bo'lishni talab qiladi.

Bularning barchasidan tashqari, kiyim tanlashda eng muhim omil — libosni namoyon etadigan, uni jozibali qiladigan, unga hayot baxsh etadigan va kiyim sotib olmoqchi bo'lgan kishiga darhol ta'sir qiladigan omil rang (2-rasm). Iste'molchiga darhol ta'sir etuvchi dizayn elementlaridan biri rang elementi bo'lib, rang insonning eng muhim aksessuari hisoblanadi. Shuning uchun rang shaxsning kiyimining ajralmas qismi hisoblanadi. Bundan tashqari, kiyim tanlashda tonlardan foydalanish insonning

jozibador ko'rinishini oshiradi va yashirmoqchi bo'lgan tananing qismlarini yashiradi. Kiyim dizaynerlari buni hisobga olishi muhimdir.

2-rasm. Diqqatni tortuvchi ranglar

Bundan tashqari, shaxslar tanalarini yaxshi bilishlari va kiyim ranglarini shunga muvofiq tanlashlari kerak. Ular tanlangan libosni qayerda kiyishlarini, qaysi yosh guruhiga mo'ljallanganligini va qaysi faslda kiyilishini hisobga olishlari lozim. Ushbu omillarni hisobga olmasdan, tasodifiy ravishda ranglardan foydalanib kiyinish inson psixologik va hissiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bu noto'g'ri ishlatilgan ranglar insonning atrof-muhit bilan bog'lanishiga ta'sir qilishi bilan bog'liq. Biroq, bugungi kunda odamlar kundalik hayotlarida qulaylik va tashqi omillardan uzoqlikni afzal ko'rishadi, shuning uchun kiyimga bo'lgan talablari ham o'zgardi. Ilgari kiyim tanlovida estetik elementlar, rang, matoning naqshi, uslub va moda ustun bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda kiyimning funksionalligi, tanaga mosligi va harakatni erkinlashtirishi muhimroq bo'lib qoldi.

Kiyim-kechakdagi ranglar tili

Sovuq munosabatda bo'lgan odam bilan uchrashganda odatda qizil rangni tanlash tavsiya etiladi. Qizil – omad va shuhrat rangidir. Agar biror muhitda e'tiborni tortmoqchi bo'lsangiz, qizil yaxshi tanlovdir. Qizil rang insonni qudratli va jonli his qilishga undaydi. Sotuvlarda odamga ozgina qizil rang kiyish tavsiya etiladi. Qizilni

afzal ko'radigan kishi qudratli, jasur, agressiv va o'zini himoya qiluvchi bo'ladi. Uyatchang, yolg'iz odamlar qizilni afzal ko'rmaydi.

Charchoq va ruhiy tushkunlik paytlarida sabzirang afzal ko'rilishi kerak. Atrof-muhitga quvonch va jonlilik qo'shib, sabzirang undan foydalanuvchining o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Sariq rang sekin kechayotgan vazifalarni tezlashtirish uchun ishlatilishi mumkin. Sariq — tezlik, ishonch va energiya rangi. O'ziga bo'lgan ishonchsizlik va ikkilanishni boshdan kechirayotgan, muhim yig'ilishda qatnashayotgan yoki omma oldida nutq so'zlayotgan, shuningdek, muloqot ko'nikmalarini mustahkamlamoqchi bo'lgan paytda sariq rangdan foydalanish mumkin. Bundan tashqari, kiyimida bu rangni afzal ko'radiganlar optimistik va quvnoq odamlardir.

Yashil ko'plikni anglatadi. Moliyaviy masalalar bilan shug'ullanayotganda aynan shu rangdan foydalanish kerak. Emotsional muammolar bo'lganda ham bu rangni afzal ko'rish mumkin. Bu rang insonga ijobiy energiya beradi.

Ichki tinchlik va osoyishtalik istalganida ko'k rang kiyim-kechakda ishlatilishi mumkin. U stress va ichki bezovtalikka qarshi ham qo'llanilishi mumkin, nafaqat kiyuvchiga, balki atrofdagilarga ham ta'sir qiladi.

To'q ko'k rang ichki tinchlik va osoyishtalikni oshirish maqsadida kiyim-kechakda afzal ko'rilishi mumkin. U his-tuyg'ularni uyg'otadi va to'g'ri qarorlar qabul qilishga yordam beradi. Bundan tashqari, ertalab uyg'onganda tushlarni eslashda qiyalayotgan bo'lsa, tun ko'k rangli poypyak kiyish mumkin. Ko'k kostyum va ko'k galstuk kiygan odamlar ish muhitida odamlarda yanada ishonchli va ishonarli taassurot qoldirishi mumkin. Masalan, ishonch tuyg'usini uyg'otadigan ko'k va uning tushlari Turkiyaning politsiya formasida qo'llaniladi. Bu rang muhim ish uchrashuvlari uchun ayniqsa tavsiya etiladi.

Moviy rang g'azab yoki jahli chiqqan paytlarda odamni tinchlantirishga foydali. Shuningdek, u oilaviy masalalarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Moviy rang atrof-muhitga tinchlik olib keladi, ammo haddan tashqari ishlatish ortiqcha faoliyatsizlikka olib kelishi mumkin. U meditatsiya paytida ishlatish uchun eng mos ranglardan biridir.

Eng nufuzli ranglardan biri qora rangdir. Qora rang rangsizlikdir. U shuningdek ko'plab narsalarni ifodalaydi: qayg'u, ehtiros, ambitsiya, go'zallik, najot, sir, qudrat, nafislik, joziba. Bu rangni afzal ko'radigan odamlar boshqalardan masofa saqlashni yoqtiradilar. Ular qilayotgan ishlarida mukammallikka intiladilar.

Oq rang poklik, begunohlik va tozalikni ramziy qiladi. Oq rang yorug'likni aks ettiradi va atrof-muhitni salqin saqlaydi, shuning uchun u yozda eng afzal ko'riladigan rangdir. Imidj maslahatchilari shunday deydilar: "Umumiy saylovlarda qaysidir partiya olgan ovozlarning 1 foizi oq kiyim kiyish ta'siriga to'g'ri kelgani aytiladi."

Ular ranglar orasida bellashdilar barchasi birdek ifloslandi. Ammo ular baribir avvalo oqni tanlashdi. O'zdemir Asaf ham oqning begunohligiga ishora qiladi. Oq kiygan odamlar odatda toza, sabrli va hurmatli shaxsiyat xususiyatlari bilan tanilgan.

Jigarrang tinchlantiruvchi ta'sirga ega. Agar uchrashayotgan odamingizni bo'sh va norasmiy kayfiyatda bo'lishini istasangiz, jigarrang kiyim kiyish foydali bo'lishi mumkin. Ahmet Sherif Izgo'ren, Academy International boshqaruv kengashi raisi, jigarrang kiyinishni, ayniqsa yig'ilishlar va ish suhbatlarida tavsiya qilmaydi, u shunday deydi: "Jigarrangni yer rangi deb atab, jigarrang kostyum kiygan kishi boshqalar orasida sezilmay yo'qolib ketadi."

Xavfsizlik bo'yicha ekspert va so'roq qilish mutaxassisi Sami Teymur ham shunday deydi: "So'roq vaqtida so'roq qiluvchining jigarrang kostyum kiyishi, hibsdagining yelkasining ortida turishi va qo'li bilan so'roq qilinayotgan shaxsning yelkasiga tegishi samarali usuldir."

Bu kulrang va qora ranglarning uyg'unlashuvidir. Kulrang palto, kulrang shlyapa va ular orasidagi qizil sharf yoki sharf ajoyib va hayratlanarli uyg'unlik hosil qiladi. Kulrang jiddiylik, sokinlik va sekinlikni ifodalovchi diplomatik va tantanali rangdir.

Rangli kiyim kiyganda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan jihatlar

Rang-barang kiyim kiyganda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan eng muhim narsalardan biri – o'z tanasini yaxshi tushunishdir. Chunki ranglar to'g'ri qo'llanganda kamchiliklarni yashirishi va odamni yanada go'zal hamda jozibali ko'rsatishi mumkin. Albatta, teri rangi, jins va yosh ham muhim omillar ekanini yodda tutish lozim va qayerda qaysi rangli kiyim kiyishga e'tibor berish zarur (3-rasm). Masalan, moliyaviy muassasalar yoki banklarda mijozlar binafsha, qizil va sariq rangda kiyinishgan kishiga ishonib, pulini topshirishni istamaydi. Ular jiddiyoq, ishonchliroq va vakolatli menejer bilan ishlashni xohlashadi, lekin dastlab qarshisidagi kishini tanimaganligi sababli, uning kiyimi va tashqi ko'rinishi ma'lumot beradi. Aloqa jarayonining muhim belgilovchisi bo'lgan "birinchi muloqot"da erishilgan taassurot juda muhimdir. Chunki dunyoda takrorlanmaydigan yagona narsa – bu "birinchi taassurot"dir.

Ranglardan muvozanatli tarzda foydalanish kerak. Masalan, agar kiyimda bitta rang hukmron bo'lsa, hukmron rangni to'ldiruvchi yorqinroq ranglarni kiyimning boshqa qismlarida yoki aksessuarlarida ishlatish lozim. Kiyimdagina rangni yumshatish uchun to'ldiruvchi soyalarni qo'llang va uchdan ortiq rang tanlamaslikka harakat qiling. Shkafingizda qora va oq kiyim-kechaklar bo'lishi har doim osonroq bo'ladi, chunki qora va oq har qanday rang bilan mos keladi. Qora va oq kabi, kulrang ham har bir rangga mos keladigan rangdir. Yorqin va och ranglar yuz va dekolte hududini yorqinroq ko'rsatgani uchun yuqori qismda kiyilishi kerak. Qorong'i ranglar odatda pastki qismda kiyilishi lozim.

Bundan tashqari, ortiqcha vaznga ega odamlar iliq ranglarni tez-tez tanlamasliklari kerak, chunki iliq ranglar odamni haqiqiy vaznidan ancha og'irroq ko'rsatishi mumkin. Shu bilan birga, juda qorong'i yoki juda och ranglar tana chiziqlarini yanada ko'proq namoyon etadi. Sovuq ranglar esa odamni haqiqiy bo'yidan ingichkaroq ko'rsatadi. Insonlar har doim ingichka va nafis ko'rinishni

xohlagan, shuning uchun bu mavzu bo'yicha tadqiqotlar olib borilgan. Ushbu tadqiqotga ko'ra, o'zingizdan ham ingichka ko'rinish uchun, imkon qadar yakka rangli kiyim-kechaklarni tanlashingiz kerak aks holda, bir xil rangning turli soyalarini kiyish kerak. Bu odamlarni haqiqiy bo'ylari va vaznlaridan ingichka va bo'yi balandroq ko'rsatadi. Tanlangan kiyim rangi teri ohangiga mos kelishi kerak.

Masalan;

Juda qorong'i ranglar qoramtir terili odamlarga tavsiya etilmaydi. Ko'k, apelsin, qizil, pushti va oltin sariq ranglar ularga eng yaxshi mos keladi.

Shubhasiz, ko'k va yashil tuslar jigarrang sochli odamlarga eng yaxshi mos keladi. Qora va oq ranglardan qochishlari kerak. Buning o'rniga ular qaymoq va och jigarrang tuslarni tanlashlari mumkin.

Sariq sochli odamlar o'z energiyasini to'q ko'k, yashil, ko'k, qizil va oq ranglar bilan namoyon eta oladilar. Qizil sochli odamlar bronza, bordo va binafsha ranglarni oson kiyishlari mumkin. Qizil sochli odamlar, bronza, qizil, bordo, jigarrang va binafsha ranglarni oson kiyishlari mumkin bo'lsa-da, ko'k va qora ranglardan yiroq turishlari kerak.

Bundan tashqari, sariq va yashil soyalar teriga aks etib, yuz tusini chiroyli ko'rsatmaydi. Bu ranglar kiyimdan ko'ra aksessuarlar uchun ko'proq mos keladi. Bej va och pushti ranglar ham teriga yaxshi mos kelmaydi va kiyuvchining yuz tusini ancha so'nik qilib ko'rsatadi. Yengil va o'rta tonlarning kombinatsiyalari osoyishta taassurot uyg'otsa, kontrast va dramatik tonlar diqqatga sazovor taassurot hosil qiladi.

Kasbiy hayotda kiyim-kechak va rang tanlovi

Rang – bu biz muloqot qiladigan odamlarga ta'sir qiluvchi eng muhim omillardan biri bo'lib, u kiyimning eng ko'zga tashlanadigan xususiyatidir. Chunki odamlarning kasbiy va ijtimoiy faoliyati turli muhitlarda va turli vaqtlarda kechadi, ularning kiyimi ham joy va vaqtga mos bo'lishi kerak. Shuning uchun ishbilarmon odamning kiyim rangi uning uslubi kabi muhimdir. Ish joyida kiyiladigan kiyim kundalik hayotda kiyiladigan kiyimdan ancha farq qiladi; u rasmiyroq va jiddiyoq bo'ladi.

Biroq, so'nggi paytlarda bu tushuncha o'zgara boshladi. Xodimlar hozirda moda tendentsiyalariga mos ravishda zamonaviy kiyim-kechak va zamonaviy ranglarni afzal ko'rishga moyil bo'lib qolishdi. Bir tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'zini o'zi band qilgan ayollar kiyim-kechaklarida ayniqsa pushti, ko'k va yashil ranglarni, davlat xizmatchilari pushti, oq va to'q ko'kni, ishchilar esa ko'k, jigarrang va to'q ko'kni afzal ko'radi. Ish joyidagi erkaklar va ayollarning rang tanlash didi sezilarli darajada o'zgardi va ular o'zlarini aks ettiruvchi zamonaviy ko'rinishni qabul qilishdi.

O'zgarish yaxshi, lekin ish muhitining ruhiga mos kelmaydigan tarzda kiyinish to'g'ri emas. Buni cheklov deb hisoblash noto'g'ri, chunki shaxsiy diddan tashqari ish joyidagi qoidalar yoki yashayotgan muhitni ham unutmaslik kerak. Bundan tashqari, bu odamni o'sha muhitda boshqalarga boshqacha ko'rinishda taqdim etadi. Masalan, ish joyida pastel rangli kiyimni afzal ko'radigan yosh ayollar o'z vakolatlarini

yo'qotishi mumkin. Bundan tashqari, pastel tuslarni tanlaganda to'g'ri soch turmagi, makiyaj va aksessuarlar ishlatmaslik kishi tashqi ko'rinishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun ish muhitiga mos, nafis, toza, tanaga yarashadigan, zamonaviy va kishi kayfiyatini ko'tara oladigan kiyim tanlash lozim. Juda yorqin ranglardan qochish kerak, ammo kulrang va qora kabi qorong'i hamda klassik liboslarga ham cheklanmaslik lozim. Masalan, kulrang kostyumni aksessuarlar, ko'ylak yoki rangli sharf kabi kichik bezaklar bilan jonlantirish mumkin. Ba'zi odamlar uchun kiyim-kechak turli joylarda ishlashda ish talab qiladigan faoliyatlar va sharoitlarga oson moslashishi uchun juda qulay qilib tayyorlanadi.

Buning sababi shundaki, ko'pchilik odamlar ish hayotida qulay harakat qilishni xohlashadi. Bu qulay kiyimlar nafaqat qulay, balki harakat erkinligini va unumdorlikni oshirish qobiliyati bilan ham ajralib turadi. Bunday kiyim uslubida estetik jihatlar minimallashtiriladi va ishchining jismoniy salomatligi hamda funksiyalari ustuvor ahamiyatga ega bo'ladi. Ularning himoya va ogohlantiruvchi xususiyatlari tufayli bu kiyimlardagi ranglar eng yorqin tusda bo'ladi.

Ushbu ranglar tufayli, ayrim kasblarning formalariga ularning ogohlantiruvchi va himoya xususiyatlaridan tashqari, o'sha kasbning sinonimi va ramzi bo'lib qolgan. Buning misoli yo'l ishchilarining sariq-apelsin rangli formalaridir (4-rasm). Sariq va apelsin ranglari yuqori yorug'lik intensivligiga ega bo'lib, ularni ko'proq ko'zga tashlanadigan va Ko'rinishni oshiradi, ishchilarni mumkin bo'lgan baxtsiz hodisalardan himoya qiladi. Bundan tashqari, yong'in o'chirishchilar ham qalin tutunda ushbu ranglar tufayli ko'rinadi (5-rasm).

4-rasm. Ishchi formasi

2.5-rasm. Yong'in o'chiruvchi formasi

Shifokorlar, hamshiralar va askarlar kiyadigan forma kabi, bu kiyim-kechak muassasalar tomonidan kiyilishi majburiy bo'lgan kiyimlardir. Ularning shakli, matosi va rangi ish muhitiga qarab farq qiladi.

Standart yoki qoidaga muvofiq, uzoq muddatli foydalanish uchun belgilangan ranglar "formal ranglar" deb ataladi. Masalan, kamuflyaj maqsadida tabiatga mos rang va naqshlarda tayyorlangan harbiy kiyimlar. Bu kiyimlar tabiatga mos rang va naqshlarda ishlab chiqilgan bo'lib, tabiat bilan uyg'unlashib, e'tiborni o'ziga tortmasligi uchun mo'ljallangan (6-rasm).

6-rasm. Harbiy forma

Politsiya formasi vakolatni o'rnatish va ularni fuqarolardan aniq ajratib ko'rsatish maqsadida harbiy kiyim namunasida yaratilgan. Bundan tashqari, politsiya formasining rangi vakolatni ifodalaydi.

Xizmat ko'rsatish sohasida formalar mijozlar tomonidan ularga ko'rsatilayotgan xizmat sifatining ko'rsatkichi sifatida qabul qilinadi. Masalan, aviakompaniyalar xodimlarining, xususan, bort xizmatchilarining formasi yo'lovchilarning kompaniya haqidagi birinchi taassurotlarini shakllantiradi. Shu sababli, aviakompaniyalar

xodimlarining formalari o'z mamlakatlarining eng mashhur moda dizaynerlari tomonidan yaratiladi. Ba'zi ishchi formalarida rang ramziy ma'no kasb etgan. Buning misoli oq shifokor formasi hisoblanadi. 20-asrgacha shifokorlar jiddiy va malakali ko'rinish uchun qorong'i, oddiy kiyim kiyishgan, ammo mikroblar va gigiyena kashf etilgach, ular toza ko'rinadigan oq xalatlar kiyishni boshladilar, bu ularning ramziga aylandi (7-rasm).

7-rasm. Shifokor formasining ko'rinishi

ADABIYOTLAR:

- 1.Aliyazıcıoğlu, Sezil, Turli rang va yorug'lik kombinatsiyalari bilan tashkil etilgan yashash makonlarining odamlarga psixologik va fiziologik ta'sirini o'rganish, (magistrlik dissertatsiyasi), Muğla Sıtkı Koçman Universiteti Fanlar instituti, Muğla 2012.
- 2.Arlı, Sıdıka, "Moda dizayni ta'limining o'tmishi, hozirgi va kelajagi", 1-San'at va dizayn ta'limi simpoziumi: O'tmish, hozirgi va kelajak, Başkent universiteti Badiiy san'at, dizayn va me'morchilik fakulteti, 2011.
- 3.Ashaboğlu, Beyza, To'qimachilik mahsulotlarida ekologik yondashuvlar, (magistrlik dissertatsiyasi), Marmara Universiteti Badiiy san'atlar instituti, Istanbul 2012.
- 4.Ataç, Sibel, Plus-size kiyim kiyadigan ayollarning tayyor kiyim bo'yicha afzalliklari va muammolarini aniqlash, (magistrlik dissertatsiyasi), Ankara Universiteti Fanlar instituti, Ankara 2005.
- 5.Çelik, Beşir, Muqaddas Qur'onda ranglar va rangni ifodalovchi so'zlar tahlili, (magistrlik dissertatsiyasi), Harran universiteti Ijtimoiy fanlar instituti, Şanlıurfa 2010.

6.Çivitçi, Şule, Harmankaya, Hatice, "6-16 yoshdagi semiz bolalar va o'spirinlarning kiyim- kechakda afzal ko'radigan xususiyatlari", Kasbiy kollejlarda elektron jurnali, 2012.

7.Er, Burcu, Maktab loyihasi, Erzurum 2010.

8.Güntürkün, Ümran Defne, Rang tendentsiyalari doirasida moda fenomenini o'rganish, (magistrlik dissertatsiyasi), Mimar Sinan Badiiy San'atlar Universiteti Ijtimoiy Fanlar Instituti, Istanbul 2010.

9.Jones, Sue Jenkyn, Moda dizayni, Güncel Yayıncılık, 2009.

10.Kantaroglu, Z. Dilek, To'qimachilik va kiyim-kechak mahsulotlarida rang-funksiya munosabatlari, (magistrlik dissertatsiyasi), Mimar Sinan universiteti Ijtimoiy fanlar instituti, Istanbul 2006.

11.Kılıçarslan, Sevilay, Fidan, Mehmet, Giresun universiteti ayol xodimlarining ranglarga bo'lgan qarashlari, G.Ü. Kommunikatsiya fakulteti Elektron jurnali, 4-son, 2012.